

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Institutiones Canonicae Sive Ius Ecclesiasticvm

Wiestner, Jacob

Monachii, 1705

VI. De Jure Civili.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62620](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62620)

is Jus Civile: hujus rationem habere & portionem quandam esse Jus Gentium improprie dictum, jam est insinuatū. Non ita expedita proprie dicti Gentium juris mutatio est; cum enim id, licet contingens proindeque mutabile sit, tamen ob communem utilitatem Gentium penē omnium, earumque mutuō consensu & cum obligatione mutua receptum sit, ejus justa mutatio earundem Gentium consensum exigit *arg. c. 1. de R. I.* Nisi forte populus, Gentium juris præceptum aliquod sibi noxium advertens, id non usu, usive contrariō, aut Lege etiam publicata tolleret, & gentes cæteras crederet non esse invitatas, *cit. Suarez cap. 20. n. 8. & 9.*

ARTICULUS. VI.

De Jure Civili.

SUMMARIUM.

61. *Istius Natura,*
62. *Et differentia à Jure Gentium.*
63. *Jus Civile vel Commune est vel Particulare.*
64. *Ortus & occasus Legum Regiarum,*
65. *Origo LL. XII. Tabularum,*
66. *Isque Superadditorum Juris aliorū.*
67. *Modernum Jus Romanum continet Pandectas,*
68. *Institutiones Imperiales,*
69. *Codicem Repetitā prælectionis,*
70. *Et Novellas Justinianæas.*
71. *De Authenticis Codici insertis*
72. *Novelle aliquando derogant Juri Anteriori,*
73. *Et verisimiliter etiam Codex Pandectis & Institutionibus.*
74. *De Edictis & alijs Constitutionibus Justiniani Sc.*

75. *Et Novellis Imp. Leonis.*
76. *De Consuetudinibus Feudalibus,*
77. *Et varijs Constitutionibus Imp. Romano-Germanorum.*
78. *De Pace Religiosa & Pacificatione Monasteriensis;*

Jus Civile est, quod quisque populus, vel quæque civitas sibi proprium constituit, §. 1. *Instit. de J. N. G. & C. l. Omnes populi 9. ff. de I. & L. & can. Jus Civile 8. dist. 1.* sive, quod Principis aut alterius Magistratus Secularis autoritate conditum & promulgatum est, ad totius Reipublicæ rectam gubernationem, ad pacem & temporalem felicitatem salutemque civium conservandam & promovendam. Ita ad mentem Suarez *Lib. 3. de LL. cap. 11. Pirrhing in Decretal. Proem. n. 13. §. Jus Positivum: cujusmodi Jus, etsi Atheniensium & Lacedæmoniorum, Longobardorum, Francorum, aliorumque Populorum, Rerum publicarum & Civitatum propriae Leges sint, modernō tamen usu & per Antonomastiam Civilis nomine venit Jus Romanorum: quod, licet Gentium Juris instar Positivum merēque humanum sit, ab isto tamen differt Origine, Extensione, Firmitate; quia imprimis Gentium jus totum moribus & usu introductum receptumve est: Civile autem majorem sui partem legibus constat. Deinde, illud omnes aut ferē omnes obligat: hoc autem eum duntaxat populum vel civitatem, qui subiectus est jurisdictioni conditoris. Demum Gentium Jus vicinius Naturali, sanctiusque & mutationi minus obnoxium est, quàm Civile, Suarez *Lib. 2. de LL. cap. 19. à n. 5. Valens, Jur. Canon. Proem. §. 6. n. 2. & Gonzalez Appar. Jur. Canon. n. 19.**

Est au-

63. Est autem Civile jus vel Commune vel Particulare. Commune Jus Romanum est, cujus legibus Romani Imperii Provinciae, Civitates, cives & subditi omnes constringuntur. Particulare seu Provinciale & Municipale, quod non omnes, sed unius duntaxat Provinciae vel Civitatis Imperialis Subditos obligat, ut Jus Austriacum, Bavaricum, Saxonicum, Tirolense &c.

64. Jus Civile Romanum Romae conditae non coevum; sed temporum successu conditum perfectumque fuit. Initio enim Populus Romanus à Romulo Urbis conditore & primo Rege suo pro arbitrio sine lege gubernabatur, l. *Necessarium* 2. §. 1. ff. de Orig. Jur.

Aucta dein Civitate ab ipso Romulo condicere Leges: quas à Numa Pompilio & Regni Romani Successoribus ceteris auctas Sextus Papirius I C T u s collegit in volumen. Jus Civile Papirianum à compilatore suo nuncupatum. Ejus tamen observantia non diu viguit; Tarquiniò namque Superbò, septimò ac postremò Romanorum Rege, cum ob exercitum tyrannidem, tum ob Lucretiam, matronam honestissimam ab ejus Filio vi oppressam, Urbe exactò, cum Regia potestate leges quoque Regiae Lege Tribunitia exolvere, l. *cit.* §. 2. & 3.

65. Cum autem incertò Jure & consuetudine, quò postea Romanus Populus utebatur, publica tranquillitas consistere diu non posset, per decem viros auctoritate publicà constitutos & *can. fin. dist. 7.* nominatim relatos à Civitatibus Graecis, maximè Atheniensium ac Lacædemoniorum (optimè tunc constitutis) petita ac relatae sunt Leges decem tabulis aeneis incisae: ad quas postea aliae, duabus pariter aeneis tabulis inscriptae, accesserunt, l. *cit.* §. 4. Unde ortae ac nominatae sunt Leges, quae modo Decem virales, modò XII. Tabularum

promiscuè dicebantur, Mynſinger ad §. 10. *Instit. de J. N. G. & C. n. 6.*

His legibus sic constitutis & Populo propositis, ut aliis aliisque & saepe novis casibus emergentibus in communitate sollet, alia aliisque, & pro statùs, rerum, temporumque varietate varia jura superaddita sunt; nimirum Leges, Plebiscita, Senatus consulta, Magistratuù seu Praetorum Edicta, Principum placita & Responſa Prudentum, §. *Constat.* 3. *Instit. ibidem §. 1. Jus. autem Civile* 7. ff. de I. & I. Leges, licet aliàs commune præceptum quodcunque, l. 1. ff. de LL. apud Romanos tamen dicebantur, quae Populus sive Univerſi cives, Patriciis ac Senatoribus communitatis, Senatoriò Magistratu, veluti Consule: Plebiscita verò, quae plebs (sine Senatoribus ac Patriciis) plebejo Magistratu, veluti Tribuno, interrogantibus constituiebant. §. *Lex* 4. Senatus consulta, quae jussit atque constituit Senatus, ad quae auctò in imensum populò Reipublicae curam necessitas deduxit, §. *Senatus consultum* 5. Principum placita sunt, quae solus Princeps vel per epistolam vel per sententiã vel per edictum jussit aut constituit generatim, sive Constitutiones ejus generales, §. *sed & quod* 6. Praetorum Edicta, sententiæ, ac mandata publica à Magistratibus, penes quos erat jurisdictio, ut Praetores & Ediles erant, lata: quae initio, perinde ut officium, fuere annua & cum illo finita: postea perpetua evaserunt, §. *Praetorum* 7. Responſa prudentum sunt Sententiæ & Opiniones eorum, quibus consultis ac rogatis de Jure respondendi jus à Principe permissum erat §. *Responſa* 8. *Instit. de I. N. G. & C.* ad quos §§. & l. *Necessarium cit.* singula hæc jura accuratè discussa Interpp. dabunt.

Ex harum sex Specierum & LL. XII. 67. Tab. selectis juribus collectum Imperii Romani Jus commune Scriptum, quatuor

tuor, scilicet Pandectarum, Institutionum Codicis & Novellarum voluminibus, Corpore Juris clausis continetur

Pandectæ à Græco nomine πᾶν vel πάντων Omnia & verbo ἵκεν Complecti denotantib⁹, sic nominantur, quod VV. Jurisconsultorū Responsa, quæ pro jure custodiri Justinianus Imp. voluit, §. *Responsa cit.* omnia in quinquaginta Libros Clarissimorum Virorum Triboniani, Constantini. Theophili, Dorothei & aliorum, l. *Tanta* 2. §. 9. C. de *Vet. Jur. enucl.* nominatim relatorum, operâ ordinata, digesta & 17. Calend. Januarii Dominicæ Incarnationis Anno 533. vulgata contineant. Ab ea digestionē Pandectæ obtinuisse videntur nomen Digestorum: & cum allegantur, denotari solent signō ff. cujus usus origo refunditur in incitiam vel incuriam libroriorum, initiali Pandectarum litera π antè usitata ff. *sufficientium.* Huic autem Signo in Pandectarum allegationibus præmitti Legis initium (aliquando adjecto, aliquando omisso legis numerò, aliquando hoc Solò expressò) & subjici solet Rubrica seu Titulus, cui Lex est subiecta, vg. l. *Jus publicum* 38. ff. de *Patris.* aut solummodo l. *Jus publicum vel.* l. 38. ff. de *Patris.* Cum autem lex in paragraphos divisa est, ejus Principium vel §. & Versus quoque exprimitur. vg. l. *Juris Gentium* 7. pr. vel §. 8. v. In rem. ff. de *Patris.*

Institutiones complectuntur totius 68. Legitimæ scientiæ prima elementa, quæ Triboniani, Dorothei & Theophili ante Laudatorum ICTORUM operâ ex variis Antiquorum Institutionibus, & præcipuè ex Caij Commentariis composita idem Justinianus in quatuor Libros partiri jussit: iisque à semet lectis recognitisque Imperialium Constitutionum plenissimum robur accommodavit 11. Calend. Decemb. Anno 533. ac proinde viginti

quinque diebus ante Pandectas: licet ista absoluta jam essent, antequam Institutionum compositio susciperetur, ut colligitur ex L. *Tanta* cit. §. 11. §. *Igitur* 4. §. *fin. Instit. Proem.* Unde quis jure admiretur, à Wilsenbach. *disp. 1. ad Instit. n. 8.* discrimen statui inter textus Institutionum, & Juris auctoritatem jis duntaxat adstrui, qui Pandectis & Codici respondent: non etiam aliis compluribus, quorum similes duobus his Voluminibus non pauci reperiuntur. Hoc certè discrimen Interpp. ac DD. alii non non agnoscent, & apertissime convellit Imperator, *Constitutionis plenissimum robur Institutionibus,* sine ullo inter sententias discrimine, *accommodando,* §. *Quare in omnibus 6. Proem. cit.* Allegantur Institutiones expressâ unâ vel duabus syllabis initialibus: quibus subjicitur Rubrica, & præponitur principium vel paragraphi & versus prima verba, cum vel sine numero, vel isto sine verbis illis expressò, pr. *Instit. de Patria potest. §. Inter eas 2. V. Et ideo Instit. de Nuptiis.*

Codex, Juris Imperialis Corpore 69. clausus, non est primæ Lectionis, quem Justinianus ex trium anteriorum Gregoriani Hermogeniani ac Theodosiani Codicum voluminibus depromptis, & à Theodosio istiusque successoribus deinceps factis Constitutionibus, quæ sui temporis usui opportuna videbantur, concinnatum à suo nomine Justinianum dixit, Pandectisque & Institutionibus præmisit, §. *Et cum 2. Instit. Proem.* Sed secundæ, quem laudatus Imperator post volumina illa jam edita, detractis ex priori nonnullis, & additis novis suisque Constitutionibus, adjectis etiam quinquaginta Decisionibus auctum, atque in XII. Libros divisum Codicis *limati, emendasque & Repetite Praelectionis* nomine vulgavit 16. Calend. Decemb. Anno Christi 534. ut vi.

ut videre eſt l. *Unic.* §. 3. 4. *ſm. C. de Emendar. Cod.* Exprimi, cum citatur, Codex plerumque ſolet literâ initiali C. &, ſicut ſigno ff. in Pandectarum, ſic & in ejus allegationibus literâ C. præmitti lex, iſtjuſque paragraphus & ſubiici Rubrica, v. g. l. *Rem non novam* 14. pr. C. de *Judiciis* l. *Scimus* 36. §. 2. V. *Sancimus C. de Inoffic. teſtam.*

70. Novellæ Juſtiniæ alio nomine Authenticæ, & Jus Noviffimum vocantur; ſuntque volumen *Νεωτάτων* ſeu novarum Juſtiani Imp. Conſtitutionum, ab eo poſt Repetitæ prælectionis Codicem jam editum, pro cauſarum emergentium varietate, eò, quò referuntur ordine, ab anno Imperii ſui 8. uſque ad 38. ejusdem, Chriſti 565. & vitæ extremum, conditarum & promulgatarum, Contius *Præfat. ad Novell.* poſt pr. Allegatio Novellarum Vetus erat *Aub. de Hæred. ab inteſt. venient. Collat. 9. Tit. 1. cap. 2.* moderna & multò expeditior, *Novell. 118. cap. 2. V. Si autem.*

71. Caterùm, licet Novellæ, etiam Authenticæ nuncupentur, uſu tamen modernò hæc diſtingui à Novellis, & iſtarum propoſitæ Conſtitutiones integræ: Authenticarum autem nomine exaudiri ſolent earundem & Friderici Imp. aliquot Conſtitutionum compendia, ab Irnerio ICT^o Italo, qui claruit Anno 1137, conſecta & Codici inserta: quibus Juris authoritatè ſolùm tribuimus, quatenus ſenſum referunt Originalis ſive Novellarum, unde ſummatim ſunt tranſumpta, arg. l. *Quicumque* 2. ff. *ſc. 1. de Fide inſtrument.* cum exploratum ſit, Juris authoritatem eis impendi ab Irnerio, tanquã privato, non potuiſſe, ut præter alios obſervat Prænotabilis & Magnificus Collega D. Georg. à Widmont, in *Pandect. Prelim. Reſol. n. 40.*

De relatorum Juſtiniani Juris voluminum legibus ac textibus alijs exploratum illud eſt; quòd, ubi idonea concilia-

tionè ab antinomia vindicari non poſſunt, prioribus derogent poſteriores, l. *Sed & poſteriores* 28. ff. de *LL.*

An autem in iis extent, qui à vitio illo commoda interpretatione excuſari nequeunt, in dubium & quæſtionem vocant DD. Non quidem, ſi textus voluminum priorum cum Novellarum diſpoſitionibus conferantur; cum hiſ ab illorum Jure non rarò receptum, nemo facile inficietur: idque perſpicuum ſit ex *Novellis* 1. 4. 18. 118. *ſc.* quarum pulcherrimis Sanctionibus abſtruſa Antiqui Juris myſteria ſublata ſunt & Juris prudentia multis ambagibus liberata. Sed, ſi Repetitæ prælectionis Codex & Inſtitutiones Pandectæque, aut hæc inter ſe committantur; ſunt enim, qui tres hæc Juris partes ab omni contrarietate abſolvant: & in ſpeciem, ut ajunt, pugnantès ſententias in concordiam reducere magnò &, ut exiſtimant, non infelici conatu nitantur. Pro ipſis certè apertè facit Juſtinianus, nihil alijs legibus contrarium in Codice inveniri aſſerens l. 1. §. 8. l. *Tanta* 2. §. 15. *ſc. L. fin. §. 15. C. de Vet. jur. enuel.* Sunt & alii, qui hiſ textibus nihil moti, non ſolùm prioris editionis ſeu compoſitionis deciſiones quandoque à Codice deſſidere & corrigi velint: ſed iſtius quoque voluminis textus omnes aptæ expoſitionis auxiliò conciliari poſſe diſſident; ſic enim in ipſo Codice emendato abrogari corrigique & leges legibus reſigi contendunt, & varijs exemplis RR. Codicis Juſtiniani Interpretès oſtendunt, & ſuo huic ſenſui *ſſ. citr.* textus opponen-⁹ tib⁹ reponunt, à Juſtiniano quidè Triboniano ejuſque in Repetitæ prælectionis Codice adornando adjuutoribus, in mandatis datum, ut leges abrogatas tollerent, & omnem contrarietatem abolerent: Sed hujus mandati partes non uſquequaque fuiſſe, impletas; quia facile, *Atque*

D

ope-

- opere in magno fas est, obrepere somnum.*
 Juris Communis Corpore etiam
 74. clausa sunt Edicta XIII. à Justiniano, necessitate exigente, proprio motu promulgata: & quædam aliæ ejusdem, uti & Justiniani Augusti, filij ipsius adoptivi, & Tiberii Imp. Novellæ Constitutiones: quibus à Conditioribus suis collata Juris Autoritas Occidentalibus provinciis minus quàm Orientalibus, & magis prisco illi quàm moderno ævo & statui rerum præsentis est accommodata adeo, ut Edicta illa Juris Imperialis editionibus non omnibus inserta reperiantur.
- Eodem Juris Corpore clauduntur
 75. Novellæ Constitutiones Imp. Leonis: quæ tamen Justiniano Juri, ubi adversantur, derogandi vim non habent: & quod Occidente ab Orientis Imperio avulsò, & Arnulphò in illo jam imperante, publicatæ sint, Authentici Juris plenam vim in Occidente non obtinuerunt, & alicubi non merentur, ut eruditè ostendit laudatus D. Collega *Pralim. Resol. n. 54.* Deferri tamen illis quandoque solet, cum Justiniano Juri non contradicunt, ut *Novell. 77. Novell. 102.* & duabus sequentibus, apud eundem *n. 57.* aut isti contrariis moribus & Juri Divino magis sunt conformes, ut *Novell. 18.*
- Ejusdem vulgatis editionibus insertæ sunt Consuetudines Feudales sive Libri Feudorum, partim ex Constitutionibus Imp. qui post Justinum in Occidente regnarunt, ut Conradi II. Henrici II. Lotharii III. Friderici I. &c. partim ex Consuetudinibus, à Gerardo Nigro & Oberto de Orto, Consulib⁹ Mediolanensib⁹, collecti & sine ulla methodo temere, ut menti occurrerunt, in scriptum redacti, Corvinus de *Jure Feud. Lib. 1. Tit. 1. §. Juris.* De eorum autoritate DD. variè. Verius sentiunt illi, qui licet iis relatis Imperialium Constitutionum fragmentis ex sua
- 76.

editione autoritatem Juris competere: eandemque vim ab immemoriali usu Consuetudinariis capitibus accessisse, facile concedant cum *Zaxio Epitom. Feud. pr. n. 3. Claro §. Feudum q. 3. n. 1. & Fachineo Controvers. Lib. 7. cap. 2.* non parùm tamen, nec immeritò ambigunt de textibus, post *Lib. 2. Tit. 58. usque ad Lib. V.* relatis; quòd adjecti sint à Cujacio & aliis ICT^{is} Papiensibus, Juris condendi carentibus potestate. Vnde his autoritatem Juris sine injuria quis neget: Nisi, quemadmodum antè relata Consuetudines, sic etiam ipsi Curiarum & Scholarum usu sint recepti.

Præter relata & Juris Corpore clausa volumina vel Constitutiones, explorati & perpetui Juris vim in Imperio Romano-Germanico hodie obtinent Aurea Bulla, ab appenso sigillo aureo nomen hoc sortita, & de Electione Imperatoris, Principum Electorum officii juribus ac Prærogativis & quibusdam aliis negotiis à Carolo IV. cum Imperii Ordinum seu Statuum consensu promulgata Norimbergæ Anno à Christo nato 1356. Edictum seu Constitutio de Pace publica, à Maximiliano I. promulgata Wormatiæ Anno 1495. & deinceps ab Imp. aliis, ad Imperii tranquillitatem magis stabilendam, cum saluberrimarum Ordinationum auctario, pluries repetita, teste *Gaill. Lib. 1. de Pace publ. cap. 1. n. 2.* Ordinatio Judiciæ Cameræ Imperialis, edita ab eodem Anno 1495. & à Carolo V. renovata anno 1584. Ordinatio Judiciæ Aulico-Imperialis novissimè edita Anno 1654, & variæ Ordinationes aliæ, Imperii rectam gubernationem & communem felicitatem spectantes, atque ab Imp. & Statibus, ferè sub Comitiorum solutionem & illorum discessum editæ; quas ideo fortassis Recessus Imperii nuncupant. Constitutiones Criminales, vulgò dicitur

77.

gò die Meynlihe Hals- Gerichts- Ordnung de modo procedendi in judiciis publicis & plerorùmque Criminum pœnis, à Carolo V. & Imperii Ordinibus in Comitibus Auguſtanis & Ratisbonenſibus promulgatæ Anno 1530. & 32.

78. His acceſſit Pax Religioſa, compoſita Paſſavii Anno 1552. & trienniò poſt Auguſtæ ſtabilita; uti & Pacificationes alia, præſertim Monaſterienſis. In quas conſenſum ab Imperij Principibus Orthodoxis plerisque belli vis, & majora mala, evitandi neceſſitas publica extorſit.

ARTICULUS VII.

De Jure Canonico clauſo Corpore Juris.

SUMMARIUM.

- 79. Juris Canonici definitio.
- 80. Et differentia à Civili.
- 81. Originem ducit à Canonibus Apoſtolicis:
- 82. Qui omnes Authentici ſunt:
- 83. Et ſi diverſimodè referantur.
- 84. Illis ſucceſſerunt Conſtitutiones S. Clementis & Codex Canonum:
- 85. Colleſiones Fulgentii & Martini Braçabarenſis:
- 86. Creſconii & Iſidori Peccatoris:
- 87. Burckardi Wormatienſis:
- 88. Cardinalis Deusdedit, Anſelmi Luçenſis & Juonis Carnotenſis,
- 89. Et Decretum Gratiani:
- 90. Cujus textibus vim Juris DD. aliqui omnibus tribuunt.
- 91. Alii eos reducunt ad ſuos fontes.
- 92. Quid in eo Paleæ voce intelligatur?
- 93. De uſu Canonum Penitentialium.
- 94. Præcipuè ſpectantium Forum externû,

- 95. Et Sacerdotis arbitrio non obſtantium in interno,
- 96. De Compilatione Gregoriana:
- 97. Cujus textus Jus Eccleſiaſticum ſunt,
- 98. Tribus caſibus exceptis.
- 99. Commentum de S. Raymundo, compilatore,
- 100. Falſtatis convincitur.
- 101. De Libro Sexto Decretalium,
- 102. Clementinis,
- 103. Et Extravagantibus Joan. XXII. & Communibus.
- 104. De contrarietate textuum Decreti,
- 105. Decretalium Gregorii IX.
- 106. Bonifacii VIII. Clementinarum, Extravagantium Joannis XXII.
- 107. Et Communium.
- 108. De Authoritate Rubrica,
- 109. Summæ Canonum ac Legum.
- 110. Gloſæ,
- 111. Et libri Decretalium VII. à Petro Mattheo,
- 112. Et poſtea Authoritate Apoſtolica ab aliis compilato.

Jus Canonicum ſic dicitur à Græca voce *κάνων*, Latinis Regulam denotante, *can. i. diſt. 3.* quòd tanquam Regula five norma vivendi Eccleſiaſtica, ab omnibus cuſtodiendum ſit, *c. 1. de Conſtitut.* eſtque Jus Poſitivum, quod à Summis Pontificibus conſtitutum vel approbatum, & Eccleſiæ traditum, fideles proximè ad cultum divinum, Pacem & Juſtitiã Chriſtianam conſervandam: ultimatè verò ad æternam beatitudinem, tanquam ultimum finem, conſequendam dirigit, Pirrhing *Method. Juris Can. Proem. n. 15.* Unde Canonicum hos, licet à Naturali & Gentium Jure ferè differat, ut Civile: & cum iſto magnam habeat affinitatem, ejuſque Conſtitutionibus non rarò adjuvetur, *c. 1. de Nõ-*